

KONTROLA PALENISK W MAŁOPOLSCE W 2023 ROKU

RAPORT

FOX polski
alarm
smogowy

Copyright

Stowarzyszenie Alarm Smogowy

Kraków

Październik 2024

Zespół badawczy i opracowanie:

Anna Dworakowska

Ewa Lutomska

Natalia Matyasik

Aleksandra Nowicka

Zrealizowano ze środków Clean Air Fund

**CLEAN
AIR
FUND**

**polski
alarm
smogowy**

KONTROLA PALENISK W MAŁOPOLSCE W 2023 ROKU

1 maja 2024 r. w życie wszedł przepis uchwały antysmogowej dla Małopolski zakazujący użytkowania wysokoemisyjnych, pozaklasowych pieców i kotłów na węgiel i drewno. Do tej pory – między innymi w 2023 roku, który obejmuje niniejszy raport – uchwała antysmogowa obowiązywała wyłącznie w zakresie wykorzystywania odpowiednich paliw (zakaz stosowania wilgotnego drewna i węgla złej jakości) oraz montowania nowych urządzeń o określonym standardzie. Oprócz przepisów uchwały antysmogowej, w całej Polsce obowiązuje również całkowity zakaz spalania odpadów w domowych paleniskach. Wdrażanie i kontrola tych przepisów są kluczowe dla poprawy jakości powietrza, ponieważ w naszym kraju to właśnie domowe urządzenia grzewcze na paliwa stałe stanowią główną przyczynę zanieczyszczenia powietrza¹. Odpowiadają one za około 85% emisji pyłu PM_{2,5} oraz ponad 90% emisji benzo[a]pirenu.

Szczególnie istotne z punktu widzenia wdrażania przepisów antysmogowych jest zagwarantowanie skutecznego systemu kontroli palenisk w gminach, a więc weryfikacji czy mieszkańcy zlikwidowali pozaklasowe kotły, korzystają z urządzeń zgodnych z wymaganiami uchwały antysmogowej i nie spalają niedozwolonych paliw i odpadów.

Poprzednie raporty podejmujące temat kontroli palenisk w Małopolsce w latach 2021 i 2022² wykazały, że mimo prawnych obowiązków, w tym konkretnych wymagań określonych w Programie ochrony powietrza i wzrostu świadomości

¹ https://www.kobize.pl/uploads/materialy/materialy_do_pobrania/krajowa_inwentaryzacja_emisji/Bilans_emisji_raport_syntetyczny_2022.pdf

² https://krakowskialarmsmogowy.pl/wp-content/uploads/2022/05/Raport_Jak-dziala-kontrola-palenisk-w-Malopolsce_2022.pdf;
https://krakowskialarmsmogowy.pl/wp-content/uploads/2023/10/Raport_Jak-dziala-kontrola-palenisk-w-Malopolsce-w-2022-roku_web.pdf

na temat jakości powietrza, **stan egzekucji przepisów antysmogowych, w tym kontrola palenisk, wciąż pozostawia wiele do życzenia**. Szczególnie źle sytuacja wyglądała w gminach bez straży miejskiej lub gminnej, co sprawiło, że mieszkańcy wielu małopolskich miejscowości nadal narażeni są na oddychanie zanieczyszczonym powietrzem, ze względu na sąsiadów spalających odpady czy łamiących przepisy uchwały antysmogowej.

Podstawą prawną prowadzenia kontroli palenisk jest art. 379 ust. 1 Ustawy Prawo ochrony środowiska [POŚ]³, z którego wynika, że *Marszałek województwa, starosta oraz wójt, burmistrz lub prezydent miasta sprawują kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów o ochronie środowiska w zakresie objętym właściwością tych organów*. Kontrole palenisk w gminach prowadzone są zazwyczaj przez strażników miejskich/gminnych lub pracowników urzędu na podstawie odpowiedniego upoważnienia. W wielu przypadkach obowiązek prowadzenia kontroli palenisk zapisany jest również w Programach ochrony powietrza, którego niespełnienie może skutkować nałożeniem na gminy kary w wysokości do 500 000 zł.

Celem niniejszego raportu jest analiza procesu kontroli palenisk w gminach województwa małopolskiego w 2023 roku – ostatnim przed wejściem w życie zakazu użytkowania kotłów poniżej 3. klasy – i porównanie danych do stanu z dwóch poprzednich lat. Szczegółowe informacje dotyczące prowadzonych działań kontrolnych zostały zebrane z wybranych 60 gmin, w tym ze wszystkich gmin powiatu krakowskiego, oświęcimskiego, nowotarskiego oraz wielickiego. Dane pozyskano w drodze dostępu do informacji publicznej. Informacje dotyczące roku 2021 i 2022 pochodzą z poprzednich raportów Polskiego Alarmu Smogowego⁴, w których analizowano działania kontrolne w tych samych 60 gminach.

— ³ <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20010620627/U/D20010627Lj.pdf>

— ⁴ https://krakowskialarmsmogowy.pl/wp-content/uploads/2022/05/Raport_Jak-dziala-kontrola-palenisk-w-Malopolsce_2022.pdf;
https://krakowskialarmsmogowy.pl/wp-content/uploads/2023/10/Raport_Jak-dziala-kontrola-palenisk-w-Malopolsce-w-2022-roku_web.pdf

NAJWAŻNIEJSZE WYNIKI

- W 2023 roku w gminach bez straży na jednego kontrolera przypadało ponad 4 razy więcej domów do kontroli⁵ niż w gminach ze strażą, co z pewnością wpływa negatywnie na skuteczność egzekwowania przepisów;
- Liczba zgłoszeń podejrzenia łamania przepisów antysmogowych w 2022 i 2023 roku utrzymywała się na zbliżonym poziomie – odpowiednio 4510 i 4566. W 2021 było ich zdecydowanie więcej, blisko 7 tysięcy;
- W gminach bez straży odnotowano cztery razy mniej zgłoszeń niż w gminach ze strażą, mimo, iż liczba domów jednorodzinnych, w których znajdują się urządzenia grzewcze na paliwa stałe (i które potencjalnie powinny zostać objęte kontrolami) jest tam wyższa;
- Liczba wykonanych kontroli palenisk w 2023 roku odnotowała lekki wzrost – z niecałych 15,2 tys. do 16,2 tys. – w porównaniu do roku poprzedniego. Liczba kontroli była wyższa w gminach ze strażą (9204 w porównaniu do 6997);
- Porównując liczbę przeprowadzonych kontroli do liczby osób upoważnionych do prowadzenia takich działań można zauważyć, iż w 2023 roku jeden kontroler wykonał średnio zaledwie 22 kontrole (przy założeniu, że jedna kontrola przeprowadzana była przez jedną osobę);
- W gminach ze strażą prawie co dziesiąta kontrola kończyła się ujawnieniem łamania przepisów antysmogowych. Blisko połowę ze wszystkich wykroczeń stanowiło tam nieprzestrzeganie uchwały antysmogowej;
- W gminach bez straży odsetek wykrywalności był dużo niższy – tylko co pięćdziesiąta kontrola kończyła się ujawnieniem nieprzestrzegania przepisów antysmogowych;

— ⁵ Liczba domów do kontroli definiowana jest jako liczba domów jednorodzinnych, w których funkcjonuje źródło na paliwo stałe.

- W 2023 roku odsetek wykroczeń, za które nie zostały nałożone kary (mandat, sprawa sądowa lub decyzja nakazująca ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko) wynosił aż 67,1% w gminach ze strażą i 57,7% w gminach bez straży, co oznacza, że większość ujawnionych przypadków łamania prawa nie została ukarana lub zostało nałożone wyłącznie pouczenie;
- W gminach ze strażą średnio co 223 dom wykorzystujący paliwo stałe do ogrzewania otrzymał mandat lub inną karę, a w gminach bez straży był to tylko jeden dom na 1186;
- W gminach ze strażą nałożono średnio 13 mandatów lub innych kar w przeliczeniu na gminę, a w przypadku gmin bez straży były to zaledwie 2 mandaty lub inne kary na gminę;
- W 2023 roku, analogicznie do poprzednich lat, nakładano mandaty o niskiej wartości: w gminach ze strażą gminną lub miejską było to średnio 196 zł, a w gminach bez straży 163 zł. W obu przypadkach średnie kary pieniężne były niższe niż w roku poprzednim.

DZIAŁANIA KONTROLNE W GMINACH ZE STRAŻĄ I BEZ STRAŻY GMINNEJ

POSIADANIE STRAŻY MIEJSKIEJ/GMINNEJ ORAZ UPOWAŻNIENI KONTROLERZY

W 2023 roku, 22 spośród analizowanych 60 gmin posiadało straż miejską lub gminną, natomiast 38 gmin nie miało straży. W stosunku do poprzedniego roku nastąpiła więc zmiana – w jednej z gmin funkcjonować zaczęła straż gminna (Zielonki).

	2021		2022		2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży
Liczba gmin w kategorii	20	40	21	39	22	38
Liczba upoważnionych kontrolerów	571	161	545	151	569	168
	732		696		737	

W gminach bez straży kontrole realizowane były przez upoważnionych urzędników – w 2023 roku upoważnienie w tego typu gminach posiadało 168 pracowników urzędu. W gminach ze strażą upoważnienia posiadali zarówno strażnicy miejscy/gminni, jak i urzędnicy. W sumie kontrolerów było tam 569, więc **ponad trzy razy więcej niż w gminach bez straży**.

Suma upoważnionych do kontroli osób we wszystkich analizowanych gminach w 2023 roku wyniosła 737, więc w stosunku do 2022 roku wzrosła ona o około 6%.

	2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży
Liczba upoważnionych kontrolerów	569	168
Liczba domów jednorodzinnych ze źródłem na paliwa stałe ⁶	65 022	84 223
Liczba domów jednorodzinnych ze źródłem na paliwa stałe przypadająca na jednego kontrolera	114	501

— ⁶ Dane według Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków

Z punktu widzenia skuteczności kontroli, istotniejsze od samej liczby kontrolerów jest porównanie jej do liczby domów, w których funkcjonują urządzenia grzewcze na paliwa stałe i które powinny być kontrolowane⁷. **W 2023 roku w gminach ze strażą na jednego upoważnionego przypadało 114 domów do kontroli, a w gminach bez straży aż 501.** Zestawienie pokazuje więc, że **w gminach bez straży na jedną osobę upoważnioną przypadało ponad 4 razy więcej domów do kontroli niż w gminach ze strażą.** Na pewno ma to znaczenie dla jakości kontroli, wydłużając czas reakcji na zgłoszenie, a co za tym idzie zmniejszając skuteczność i możliwości stwierdzenia wykroczenia na miejscu.

W przypadku gmin bez straży, w których za kontrole palenisk odpowiedzialni są upoważnieni pracownicy urzędu należy również pamiętać, iż osoby te, oprócz prowadzenia kontroli palenisk, muszą wywiązywać się także z szeregu innych obowiązków urzędowych, a co za tym idzie ich skuteczność może być niższa.

LICZBA ZGŁOSZEŃ PODEJRZENIA NIEPRZESTRZEGANIA PRZEPISÓW

Jeśli chodzi o **liczbę zgłoszeń podejrzenia nieprzestrzegania przepisów anty-smogowych** (uchwały anty-smogowej i zakazu spalania odpadów), to w 2023 roku ich suma w gminach ze strażą i bez straży, utrzymywała się na zbliżonym do poprzedniego roku poziomie – 4566 w 2023 i 4510 w 2022 roku. Należy jednak podkreślić, że w 2021 zgłoszeń było zdecydowanie więcej, blisko 7 tysięcy. W gminach bez straży widzimy znaczący spadek, począwszy od 3326 w 2021 r., przez 1363 w 2022 r. do zaledwie 897 zgłoszeń w 2023 roku. Nawet biorąc pod uwagę, iż analizowanych gmin bez straży jest aktualnie nieco mniej, spadek ten jest istotny.

— ⁷ W poprzednich analizach porównywano dane do liczby wszystkich budynków jednorodzinnych. W niniejszym raporcie, z uwagi na większe możliwości Centralnej Ewidencji Emisyjności Budynków, pozyskane informacje porównano do liczby budynków, w których funkcjonują źródła na paliwa stałe i, które z uwagi na ten fakt, powinny być kontrolowane pod kątem przestrzegania przepisów anty-smogowych.

	2021		2022		2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży
Liczba zgłoszeń podejrzenia wykroczenia (spalania odpadów, nieprzestrzegania uchwały antysmogowej)	3663	3326	3147	1363	3669	897
	6989		4510		4566	

Aktywność mieszkańców w składaniu zgłoszeń w 2023 roku, tak jak w przypadku poprzednich lat, różni się w zależności od rodzaju gminy. W przypadku gmin bez straży miejskiej/gminnej było to 897 zgłoszeń, zaś w gminach ze strażą aż 3669, a więc **cztery razy więcej**. Skupiając się na tym aspekcie, szczególnie istotne jest, iż **liczba domów jednorodzinnych, w których znajdują się urządzenia grzewcze na paliwa stałe (a więc potencjalnie powinny zostać objęte kontrolami) jest wyższa w gminach bez straży niż w gminach ze strażą, a mimo tego zgłoszeń jest o wiele mniej**. Mniejsza liczba składanych zgłoszeń w gminach bez straży może być spowodowana wciąż niższą świadomością problemu w tego typu gminach lub rezygnacją ze zgłaszania wynikającą z doświadczenia, że zgłoszenie podejrzenia wykroczenia i tak nie zakończy się kontrolą z uwagi na brak straży, która podjęłaby interwencję.

Doświadczenia pokazują też, że wielu mieszkańców wciąż nie jest świadomych, że kontrole palenisk w gminach bez straży mogą (i powinny) być prowadzone przez upoważnionych pracowników urzędu. W związku z tym często rezygnują ze zgłoszenia podejrzenia spalania odpadów lub nieprzestrzegania uchwały antysmogowej.

Spadek liczby zgłoszeń może wynikać również z faktu, iż najbardziej uciążliwe kotły zostały już wymienione, dzięki czemu mieszkańcy mieli mniej powodów do skarg.

LICZBA PRZEPROWADZONYCH KONTROLI PALENISK

Liczba wykonywanych kontroli palenisk w 2023 roku odnotowała lekki wzrost – z niecałych 15,2 tys. do 16,2 tys. – w porównaniu do roku poprzedniego. **Liczba kontroli, tak jak w latach poprzednich była wyższa w gminach ze strażą, 9204 w porównaniu do 6997 w gminach bez straży.**

	2021		2022		2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży
Liczba przeprowadzonych kontroli	8891	6747	9380	5810	9204	6997
	15 638		15 190		16 201	

Porównując liczbę przeprowadzonych kontroli z liczbą osób upoważnionych do prowadzenia takich działań można zauważyć, iż **w 2023 roku jeden kontroler wykonał średnio zaledwie 22 kontrole** (przy założeniu, że jedna kontrola przeprowadzana była przez jedną osobę).

STWIERDZENIE WYKROCZENIA

Jeśli chodzi o stwierdzanie wykroczeń podczas kontroli, to w gminach ze strażą miejską lub gminną **477 kontroli wykazało spalanie odpadów, a podczas 411 kontroli stwierdzono nieprzestrzeganie uchwały antysmogowej.**

Fakt, że w Małopolsce, mimo licznych kampanii informacyjnych, nadal dochodzi do spalania odpadów, jest bardzo niepokojący. Zakaz instalowania kotłów z rusztem awaryjnym zapisany w uchwale antysmogowej uniemożliwi lub utrudni popełnianie tego typu wykroczeń – również dlatego tak ważne jest skuteczne wdrożenie tych przepisów.

Porównując te dane do liczby przeprowadzonych kontroli można stwierdzić, iż **w gminach ze strażą już prawie co dziesiąta kontrola kończyła się ujawnieniem spalania odpadów lub nieprzestrzegania uchwały**. W roku poprzednim odsetek ujawnionych nieprawidłowości był niższy i wynosił 5%, a w 2021 – 7%. Ten wzrost może oznaczać skuteczniejszą procedurę kontrolną wdrażaną w tego typu gminach.

	2021		2022		2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży
Liczba kontroli	8891	6747	9380	5810	9204	6997
Odsetek kontroli, które zakończyły się identyfikacją wykroczenia	7%	4%	5%	2%	10%	2%

W gminach bez straży w 2023 roku wykryto **101 przypadków spalania odpadów i 67 przypadków łamania uchwały antysmogowej**. **Odsetek wykrywalności jest więc dużo niższy niż w gminach ze strażą i wynosi zaledwie 2%** – podobnie jak w roku 2022. **Co pięćdziesiąta kontrola kończyła się więc ujawnieniem łamania przepisów antysmogowych**. Tendencja niższej wykrywalności wykroczeń w gminach bez straży, utrzymująca się od samego początku analizy stanu kontroli, wskazuje na mniejsze możliwości wykrycia nieprawidłowości w przypadku braku tego typu jednostki.

KARY ZA WYKROCZENIA

Spalanie odpadów stanowi wykroczenie, o którym mowa w art. 191 w zw. z art. 155 Ustawy o odpadach i zagrożone jest karą aresztu lub karą grzywny. Naruszenie przepisów uchwały antysmogowej stanowi natomiast wykroczenie, o którym mowa w art. 334 POŚ i również zagrożone jest karą grzywny.

	2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży
Odsetek wykroczeń zakończonych nałożeniem mandatu	29,3%	38,1%
Odsetek wykroczeń zakończonych wnioskiem o ukaranie do sądu lub decyzją nakazującą ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko	3,6%	4,2%
Procent wykroczeń, za które nie zostały nałożone żadne z powyższych kar	67,1%	57,7%

Dane wskazują, iż **w 2023 roku odsetek wykroczeń, za które nie zostały nałożone kary** (mandat, sprawa sądowa lub decyzja nakazująca ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko) **wynosił aż 67,1% w gminach ze strażą i 57,7% w gminach bez straży**, co oznacza, że większość ujawnionych przypadków łamania prawa nie została ukarana lub zostało nałożone wyłącznie pouczenie.

Wdrażanie uchwały antysmogowej w zakresie zakazu używania pozaklasowych kotłów powinno odbywać się przy maksymalnej ochronie osób najuboższych i niezaradnych. Kontrole należy realizować według indywidualnego podejścia przy jednoczesnym wsparciu i wyznaczeniu dalszych kroków w ich dostosowaniu się do obowiązujących przepisów. W najtrudniejszych przypadkach to gminy powinny pomóc w zdobyciu dotacji i przeprowadzeniu przez proces wymiany starego kotła.

Porównując dane do poprzednich analizowanych lat można zauważyć, że sytuacja w gminach bez straży miejskiej/gminnej w tym aspekcie istotnie zmieniała się na przestrzeni czasu – w 2021 roku odsetek nieukaranych wykroczeń stanowił tam aż 71%, w 2022 – 38%, a w 2023 – 57,7%. Natomiast w gminach ze strażą sytuacja uległa pogorszeniu – odsetek ujawnionych wykroczeń, za które nie zostały nałożone żadne kary wzrósł (w 2021 roku było to 25%, w 2022 – 26%, a w 2023 – 67,1%). Jest to zjawisko wysoce negatywne, ponieważ utwierdza osoby naruszające przepisy środowiska w poczuciu bezkarności.

KARY W STOSUNKU DO LICZBY DOMÓW ORAZ KARY PRZYPADAJĄCE NA GMINĘ

W ramach analizy sprawdzono także stosunek nakładanych kar do liczby domów wykorzystujących paliwa stałe oraz kar przypadających na jedną gminę.

	2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży
Liczba wykroczeń zakończonych mandatem	260	64
Liczba wykroczeń zakończonych wnioskiem o ukaranie do sądu lub decyzją nakazującą ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko	32	7
Stosunek liczby powyższych kar do liczby domów wykorzystujących paliwo stałe	1/223	1/1186
Średnia liczba nałożonych mandatów lub innych kar na gminę	13	2

Statystyki pokazały, że w 2023 roku **w gminach ze strażą średnio co 223 dom, wykorzystujący paliwo stałe do ogrzewania, otrzymał mandat lub inną karę, a w gminach bez straży był to tylko jeden dom na 1186.**

W gminach ze strażą nałożono średnio 13 mandatów lub innych kar, a w przypadku gmin bez straży były to zaledwie 2 mandaty lub inne kary na gminę.

WYSOKOŚĆ NAKŁADANYCH MANDATÓW

Mandat karny za spalanie odpadów lub niedozwolonego paliwa może wynosić maksymalnie 500 zł. Analiza pokazuje, iż **w 2023 roku, analogicznie jak w poprzednich latach, nakładano mandaty o niskiej wartości:** w gminach ze strażą gminną lub miejską było to średnio 196 zł, a w gminach bez straży 163 zł.

	2021		2022		2023	
	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży	gminy ze strażą	gminy bez straży
Wartość mandatów ogółem	90 580 zł	11 290 zł	77 260 zł	7 120 zł	50 870 zł	10 420 zł
Średnia wartość mandatu	227 zł	169 zł	229 zł	198 zł	196 zł	163 zł

Co ważne, w obu przypadkach **kary pieniężne były niższe niż w roku poprzednim** – odnotowano spadek średnich wartości z 229 zł do 196 zł w gminach ze strażą oraz ze 198 zł do 163 zł w gminach bez straży. Istnieje poważne ryzyko, iż **mandaty o tak niskiej wartości są niewystarczające, aby powstrzymać mieszkańców przed potencjalnym popełnianiem wykroczeń w tym zakresie w przyszłości.**

PORÓWNANIE DZIAŁAŃ KONTROLNYCH W WYBRANYCH POWIATACH

W ramach analizy dokonano również **porównania działań kontrolnych w czterech małopolskich powiatach: krakowskim, nowotarskim, oświęcimskim oraz wielickim**. Pod uwagę wzięto osiem kryteriów:

1. Odsetek gmin ze strażą miejską/gminną;
2. Liczba domów jednorodzinnych ze źródłem ciepła na paliwo stałe przypadająca na jednego kontrolera;
3. Liczba kontroli przypadająca na 100 domów jednorodzinnych ze źródłem ciepła na paliwo stałe;
4. Odsetek ujawnionych podczas kontroli wykroczeń;
5. Liczba nałożonych kar w stosunku do liczby wykroczeń;
6. Średnia wartość mandatu;
7. Średnia liczba kontroli na dzień wykonanych przez jednego kontrolera (przy założeniu 100 dni roboczych w sezonie grzewczym).

W każdej kategorii przyznano od 1 do 4 punktów – 1 za najmniejsze osiągnięcia pod kątem danego działania (w poniższej tabeli zaznaczone kolorem czerwonym), 4 za największe (kolor zielony). Przykładowo, w przypadku odsetka gmin ze strażą miejską/gminną, 4 punkty przyznano powiatowi wielickiemu (najwyższa wartość), a 1 punkt nowotarskiemu (najniższa wartość). Wyniki w poszczególnych kategoriach zostały przedstawione w poniższej tabeli.

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Odsetek gmin ze strażą miejską/gminną	29%	21%	22%	40%
Liczba domów jednorodzinnych ze źródłem ciepła na paliwo stałe przypadających na jednego kontrolera	370	657	276	422
Liczba kontroli przypadających na 100 domów jednorodzinnych ze źródłem ciepła na paliwo stałe	11,2	7,9	11,7	8,8
Odsetek ujawnionych podczas kontroli wykroczeń	8,1%	3,0%	5,6%	13,4%
Liczba nałożonych kar w stosunku do liczby wykroczeń	31%	13%	19%	15%
Średnia wartość mandatu	163,17 zł	244,44 zł	208,24 zł	210,00 zł
Średnia liczba kontroli wykonana przez jednego kontrolera w 2023 roku	41,55	51,90	32,20	37,35

● 1 punkt ● 2 punkty ● 3 punkty ● 4 punkty

	powiat krakowski	powiat nowotarski	powiat oświęcimski	powiat wielicki
Suma punktów	20	13	18	19

Analiza wykazała spore rozbieżności w realizacji kontroli pomiędzy poszczególnymi powiatami. Jednym z przykładów jest liczba nałożonych kar w stosunku do liczby wykroczeń. W przypadku powiatu nowotarskiego w 2023 roku zaledwie 13% wykrytych wykroczeń zakończyło się nałożeniem kary – prawie 9 na 10 wykroczeń nie zostało więc w żaden sposób ukaranych. Dużo lepszy wynik osiągnął powiat krakowski (31%). Wciąż jest to jednak bardzo niska wartość, ponieważ konsekwencje powinny zostać wyciągnięte w przypadku znaczącej większości ujawnionych wykroczeń – w przeciwnym wypadku kontrole są nieskuteczne, a mieszkańcy mają poczucie całkowitej bezkarności, nawet w przypadku wykrycia łamania prawa.

Podsumowując wszystkie kategorie, analogicznie jak w poprzednich latach, liderem okazał się powiat krakowski, który zdobył 20 punktów. Na ostatnim miejscu uplasował się tym razem powiat nowotarski z zaledwie 13 punktami.

PODSUMOWANIE

Skuteczne wdrażanie przepisów antysmogowych jest nieodzownym elementem walki z zanieczyszczeniem powietrza. Zagwarantowanie sprawnego i efektywnego systemu kontroli palenisk pod kątem zakazu spalania odpadów i przestrzegania uchwały antysmogowej jest więc, z punktu widzenia poprawy jakości powietrza, niezbędne. Niniejszy raport pokazuje jednak, iż mimo wciąż zauważalnego wzrostu świadomości w zakresie zanieczyszczonego powietrza, analizowany od kilku lat **stan egzekwowania przepisów wymaga weryfikacji i ujednoczenia na poziomie województwa**. Konieczne jest wprowadzenie procedur kontrolnych, które będą zbiorem wytycznych dla jednostek kontrolujących i będą nakładały jednakowe obowiązki na terenie całego regionu. Różnice między choćby 4 analizowanymi powiatami, pokazują, że podejście do kontroli i egzekwowania prawa jest na zupełnie różnym poziomie, natomiast obowiązki jakie zostały nałożone przez uchwałę antysmogową są takie same dla wszystkich mieszkańców.

W zdecydowanej większości aspektów sytuacja wygląda najgorzej w gminach bez straży miejskiej lub gminnej. W 2023 roku w gminach bez straży na jednego kontrolera przypadało ponad 4 razy więcej domów do kontroli (domów jednorodzinnych ze źródłem ciepła na paliwo stałe) niż w gminach ze strażą, co z pewnością wpływa negatywnie na skuteczność egzekwowania przepisów. Co więcej, **w tego typu gminach odnotowano cztery razy mniej zgłoszeń niż w gminach ze strażą**, mimo, iż liczba domów jednorodzinnych, w których znajdują się urządzenia grzewcze na paliwa stałe (i które potencjalnie powinny zostać objęte kontrolami) jest tam wyższa. Może być to spowodowane wciąż mniejszą świadomością problemu w tego typu gminach lub przeświadczeniem, że zgłoszenie podejrzenia wykroczenia nie będzie skuteczne z uwagi na brak straży gminnej, która podjęłaby interwencję. **W gminach bez straży również odsetek wykrywalności wykroczeń jest dużo niższy** – tylko co pięćdziesiąta kontrola kończyła się ujawnieniem nieprzestrzegania przepisów antysmogowych, podczas gdy w gminach ze strażą jest to co dziesiąta kontrola. W 2023 roku odnotowano wysoki odsetek wykroczeń, za które nie zostały nałożone kary (mandat, sprawa sądowa lub decyzja nakazująca ograniczenie

negatywnego oddziaływania na środowisko) – wynosił on aż 67,1% w gminach ze strażą i 57,7% w gminach bez straży, co oznacza, że **większość ujawnionych przypadków łamania prawa nie została ukarana lub zostało nałożone wyłącznie pouczenie.**

Te i inne wnioski raportu wskazują, że **sytuacja w zakresie kontroli palenisk w wielu małopolskich gminach wciąż wymaga poprawy.** Rozwiązania, jak na przykład tworzenie wspólnych straży gminnych czy stosowanie bardziej zaawansowanych procedur kontrolnych, powinny być wdrażane jak najszybciej, ponieważ skuteczna kontrola palenisk jest obecnie w województwie małopolskim szczególnie ważna z uwagi na obowiązek wymiany starych pieców i kotłów na paliwa stałe, który kilka miesięcy temu wszedł w życie. Bez skutecznej kontroli palenisk, mimo wprowadzenia odpowiednich przepisów antysmogowych, mieszkańcy Małopolski jeszcze przez długi czas będą skazani na oddychanie zanieczyszczonym powietrzem.

